

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

EKONOMIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 5. september 2006

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**PRAVILNI ODGOVORI
IZBIRNIH VPRAŠANJ**

številka vprašanja	pravilni odgovor
1	E
2	C
3	D
4	A
5	B
6	E
7	C
8	E
9	C
10	D
11	B
12	B
13	C
14	D
15	C

številka vprašanja	pravilni odgovor
16	B
17	D
18	B
19	D
20	B
21	D
22	E
23	C
24	E
25	C
26	D
27	C
28	B
29	C
30	A

IZPITNA POLA 2

A01

EKONOMSKI PROBLEM IN TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: M. Glas, Ekonomija 1, ZRSS, str.

- a) Zaradi ekonomskega problema morajo vsi ekonomski osebki, tako gospodinjstva kakor tudi gospodarstva, ravnati kar najbolj racionalno.

- Pojasnite, v čem je ekonomski problem.

Ekonomski problem je v tem, da so sredstva, ki so na voljo za proizvodnjo, omejena, zato je omejena tudi količina dobrin, ki jih lahko proizvedemo.

Za smiselno pojasnilo..... 2 točki

- Ekonomski problem se pojavlja (*podčrtajte pravilno*):

**samo v gospodarstvih, ki so manj razvita / v vseh gospodarstvih /
v gospodarstvih, v katerih primanjkuje naravnih bogastev.**

Za pravilno podčrtani odgovor1 točka

Skupaj največ 3 točke

- b) Navedite temeljna ekonomska vprašanja, na katera si morajo odgovoriti gospodarstva, ki se srečujejo z ekonomskim problemom.

- Kaj in koliko proizvajati?
- Kako proizvajati?
- Za koga proizvajati?

Za vsaj dve navedeni vprašanji1 točka

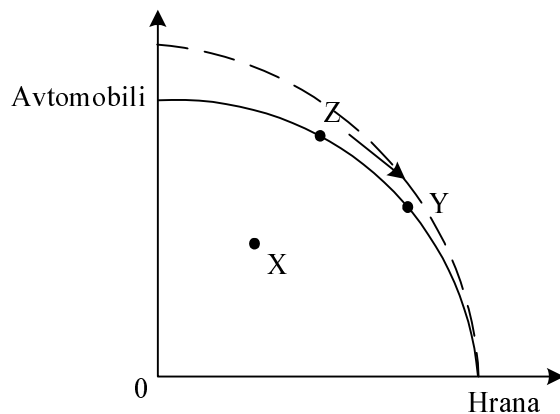
- c) Krivuljo alternativnih možnosti proizvodnje imenujemo tudi transformacijska krivulja. Pojasnite, kaj nam prikazuje.

Transformacijska krivulja nam prikazuje največje možne količine proizvodnje dveh dobrin, ki jih v gospodarstvu lahko proizvedemo, če popolnoma izkoristimo vse razpoložljive proizvodne dejavnike na najboljši možni način.

Za navedbo največje možne količine dobrin 1 točka, za vsaj še eno podčrtano značilnost 1 točka.

Skupaj največ 2 točki

d) Slika prikazuje transformacijsko krivuljo Larnije, ki proizvaja avtomobile in hrano:

- Pojasnite, zakaj je transformacijska krivulja Larnije konkavna (izbočena).

Krivulja je konkavna, ker se alternativni stroški povečujejo (ali: zaradi specializiranosti proizvodnih dejavnikov). 1 točka

- Kaj ekonomsko pomeni premik iz točke Z v točko Y?

Premik iz točke Z v točko Y pomeni, da se je Larnija odločila za drugačno kombinacijo proizvodnje avtomobilov in hrane (ali: da je družba zmanjšala proizvodnjo avtomobilov in povečala proizvodnjo hrane). 1 točka

- S črtkano črto vrišite spremembo, ki bi jo povzročila večja produktivnost v proizvodnji avtomobilov.

Za pravilni premik krivulje 1 točka

- Kaj bi pomenilo, če bi bila Larnija v proizvodnji avtomobilov in hrane v točki X?

Pomeni, da v Larniji ne izkoriščajo vseh proizvodnih dejavnikov na najboljši možen način (ali: da v Larniji izgubljajo del možne proizvodnje). 1 točka

Skupaj največ 4 točke

A02

TRG IN KONKURENCA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: M. Glas: *Ekonomija 2 – Temelji mikroekonomije*, str. 13-92

a) Naštejte dejavnike tržne konkurence.

Dejavniki so:

- število kupcev in prodajalcev,
- stopnja razlikovanja (homogenost ali diferenciranost) blaga,
- mobilnost proizvodnih dejavnikov,
- racionalno ravnanje tržnih osebkov – informiranost potrošnikov in odsotnost diskriminacije kupcev.

Po 0,5 točke za vsak dejavnik; število se zaokroži navzgor
Skupaj največ 2 točki

b) Vpišite pravilne oblike konkurence na trgih, ki smo jih opisali v naslednjem besedilu:

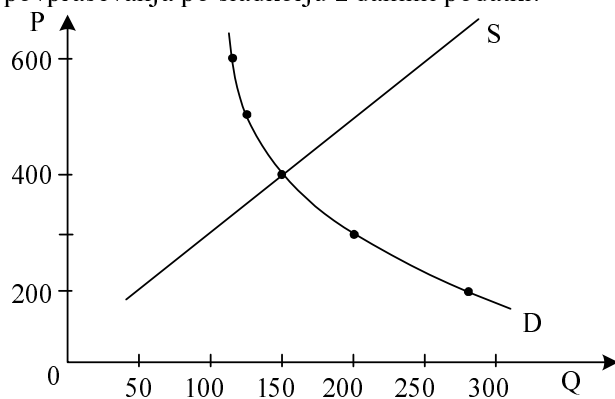
Na trgu, na katerem posamezni ponudnik ali povpraševalec nima moči vplivanja na tržno ceno – in približno takšne oblike je trg pšenice – deluje popolna (možno tudi: prosta) konkurenca. Ko je podjetje Xerox kot prvo razvilo fotokopirni stroj in je bilo edini ponudnik tega izdelka, je imelo monopol na trgu fotokopirnih strojev. Kadar imamo majhno število ponudnikov, katerih proizvodi so dokaj podobni, zaradi težavnega vstopa na trg pa ni večje nevarnosti vstopa novih ponudnikov – kar je značilno za ponudbo storitev mobilne telefonije, kjer je največ 5–6 ponudnikov (v Sloveniji le trije) –, to imenujemo oligopolna konkurenca. Podobna oblika, pri kateri je število ponudnikov večje, proizvodi so diferencirani, vstop novih ponudnikov pa je lažji, je monopolistična konkurenca.

Po 0,5 točke za vsak pravilen zapis; število se zaokroži navzgor
Skupaj največ 2 točki

c) V mestu X poznamo naslednje podatke o obsegu povpraševanja po sladkorju v mesecu oktobru:

Cena 1 kg sladkorja (v SIT)	200	300	400	500	600
Količina (v kilogramih)	280	200	150	125	115

Vrišite v spodnji diagram, v katerem je že vrisana tržna krivulja ponudbe sladkorja, krivuljo povpraševanja po sladkorju z danimi podatki.

Za pravilno vrisano krivuljo povpraševanja 1 točka

V situaciji na diagramu vidimo, da je:

- ravnotežna cena sladkorja: 400 SIT,
- ravnotežna količina prodaje: 150 kilogramov.

Za obe pravilni številki 1 točka

- d) Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja na intervalu cen med 400 in 500 SIT za kilogram:

$$\eta_p = \frac{150 - 125}{500 - 400} \times \frac{500 + 400}{150 + 125} = \frac{225}{275} = \mathbf{0,82}$$

Za pravilni izračun (0,818 ali 0,82 ali 0,8) 1 točka

Če se pri takšnem koeficientu cenovne elastičnosti povpraševanja cena zviša za 1 %, se obseg povpraševanja (podčrtajte pravilno izjavo):

zmanjša / ne spremeni / poveča

za (dopolnite) 0,82 odstotkov.

Za oba pravilna odgovora 1 točka

Janez je izjavil: »Glede na takšno cenovno elastičnost povpraševanja se z vidika spremembe dohodka ponudnikom spleča znižati ceno sladkorja od 500 na 400 SIT za kilogram.«

Janezova izjava je (podčrtajte pravilno izjavo):

pravilna / nepravilna.

Za pravilno podčrtano izjavo 1 točka

Komentar za ocenjevalce: kandidat lahko izračuna iz koeficienta cenovne elastičnosti povpraševanja ali z izračunom dohodka pri obeh ravneh cene (pri ceni 400 SIT je $D = 400 \times 150 = 60.000$ SIT, pri ceni 500 SIT pa je $D = 500 \times 125 = 72.500$ SIT; očitno se ne spleča znižati cene).

- e) Zaradi ugodnega vremena je bil pridelek kave in kakava odličen. V mestu X kupijo prebivalci mesta okoli 30 % sladkorja prav za sladkanje kave in kakava. Na trgu sladkorja bo nastopila sprememba tržnega ravnotežja, (podčrtajte pravilno izjavo):

- ravnotežna cena sladkorja se bo: **zvišala / znižala,**
- ravnotežna količina sladkorja se bo: **povečala / zmanjšala.**

Za obe pravilno podčrtani izjavi 1 točka

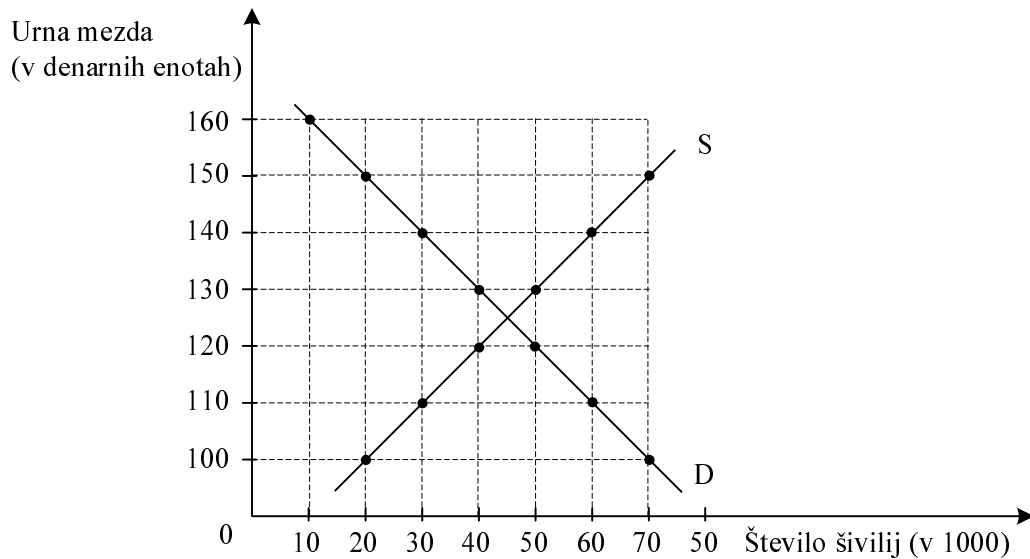
A03**MEZDE****Navodila za ocenjevanje**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 105–110

- a) Pojasnite pojem mezde.
Mezda je plačilo za storitve, ki jih posameznik opravi v določenem procesu proizvodnje. 1 točka
- b) Navedite in pojasnite oba vidika gospodarskega pomena mezd.
- Mezda je proizvodni strošek za podjetja, ki organizirajo proizvodnjo z mezdnno delovno silo. 1 točka
 - Mezda je dejavnik kupne moči večjega dela prebivalstva, s tem pa prek povpraševanja vpliva na gospodarsko dejavnost v narodnem gospodarstvu. 1 točka
- c) Po načinu odmere ločimo časovno in kosovno mezdo.
- Pojasnite pojma časovna in kosovna mezda.
 - Časovna mezda: znesek mezde je določen po času, ki ga delavec prebije v podjetju. 1 točka
 - Kosovna mezda: znesek mezde je odvisen od učinka oziroma od količine proizvodov, ki jih naredi delavec. 1 točka
 - V podjetju Moda d. o. o. izračunavajo šiviljam kosovne mezde. Navedite vsaj eno prednost tega izračuna za šivilje in eno prednost za lastnike podjetja.
 - Prednost za šivilje: sposobnejše delavke imajo lahko višjo mezdo, delavke si lahko do neke mere same določijo mezdo.
 - Prednost za lastnike: poveča se delovna storilnost šivilj, lastnikom ni treba nadzirati delavk.

*Za po eno prednost pri lastniku in delavkah 1 točka
Skupaj največ 3 točke*

d) Slika prikazuje trg šivilj v državi Narniji:

Odgovorite na spodnja vprašanja v zvezi s trgom šivilj, dopolnite trditve oziroma podčrtajte pravilni odgovor.

- Navedite, kdo so na tem trgu ponudniki, kdo povpraševalci.
Ponudniki: šivilje.
Povpraševalci: lastniki podjetij.

Za obe navedbi 1 točka

- Ravnotežna meza na trgu šivilj je 125 denarnih enot; pri tej mezi je zaposlenih 45.000 šivilj.

Za obe pravilni navedbi 1 točka

- Sindikat šivilj je izbojeval minimalno mezo 130 denarnih enot. Vsi drugi dejavniki na trgu so ostali nespremenjeni. V tem primeru bo zaposlenih 40.000 šivilj.
..... 1 točka
- V Narniji bo tuji investitor odprl veliko tovarno modnih oblačil. Ravnotežna meza šivilj se bo : zvišala / znižala / ostala nespremenjena. 1 točka

Skupaj največ 4 točke

A04**DELNIŠKA DRUŽBA IN KORPORACIJE***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas, *Ekonomija*, DZS, str. 135, 167–172

a) Ustrezno dopolnite besedilo.

Delniška družba je takšna institucionalna oblika združenja kapitala delničarjev, v kateri delničarji na **skupščini** sprejemajo glavne poslovne odločitve. Operativno poslovanje družbe vodi **upravni odbor (uprava)**, poslovanje družbe pa nadzorujejo delničarji prek **nadzornega** odbora.

Delnica daje imetniku trajno solastnino v podjetju in mu prinaša donos, ki se izplačuje kot **dividenda**.

Delničar, ki pridobi veliko število delnic (15–40 % vseh delnic), ima največji vpliv na poslovne odločitve podjetja. Delež delnic, ki omogoča tako velik vpliv, imenujemo **kontrolni paket**.

Delniška družba pridobiva dodatni kapital predvsem z razpisom in prodajo vrednostnih papirjev: delnic in **obveznic**.

*Za vsak odgovor 0,5 točke; zaokrožamo navzgor
Skupaj največ 3 točke*

b) Navedite vsaj tri prednosti delniške družbe pred individualnim podjetjem.

- Delniška družba omogoča razpršitev lastninskih pravic; z delniško lastnino postanejo zelo široke družbene plasti solastniki podjetij.
- Poveča se dejavna moč kapitala, saj se tudi manjši denarni zneski lahko vlagajo kot kapital.
- Večja je mobilnost kapitala.
- Ločita se lastninska in menedžerska funkcija.
- Veliko lažje kakor posameznik zbere začetni kapital.
- Delniška družba veliko lažje uvaja tehnološko napredne oblike proizvodnje, prilagojene trgu, na katerem pridobi dodatni kapital z novo emisijo delnic.

*Za najmanj dve navedbi 1 točka, za tri navedbe 2 točki
Skupaj največ 2 točki*

- c) V 20. stoletju je v kapitalističnem gospodarstvu kot organizacijska oblika prevladala korporacija. Navedite vsaj štiri temeljne značilnosti korporacije.

Značilnosti korporacije:

- delniška lastnina,
- velika koncentracija in centralizacija kapitala,
- razvejana proizvodna struktura,
- hiter tehnološki napredek,
- dolgoročno tržno ravnanje,
- samofinanciranje,
- vodilna vloga upravljalno-tehnološke strukture.

*Za dve ali tri pravilno naštete značilnosti 1 točka, za štiri 2 točki
Skupaj največ 2 točki*

- d) Pojasnite pojem menedžerske revolucije in navedite, s katerimi spremembami v lastniški sestavi delnic je povezana vloga menedžerjev, ki so jo pridobili s to revolucijo.

Z oblikovanjem korporacij je nastopila faza v razdvajanju funkcij lastnine in upravljanja, da korporacije vse bolj upravljajo menedžerji, vse manj pa lastniki kapitala. Ta proces sta Berle in Means imenovala menedžerska revolucija. 1 točka

Vloga menedžerjev:

- povezana z lastniško razpršenostjo delnic, saj velika podjetja z izdajo delnic povečujejo število delničarjev; tako se manjša tudi delež delnic pri posameznih delničarjih;
- vse večji pomen dobivajo institucionalni delničarji, ki odločanje še bolj prepuščajo menedžmentu, nadzirajo ga le prek poslovnih rezultatov.

*Kandidat dobi 1 točko za katerokoli od dveh navedenih sprememb
Skupaj največ 2 točki*

- e) V časopisu Finance preberemo napoved nemškega telekomunikacijskega giganta Deutsche Telekom, da naj bi lahko čisti dobiček dosegel 3,2 milijarde evrov. Družba naj bi prvič po letu 2001 tudi izplačala dividende. Navedite vsaj en razlog, zakaj se v preteklih letih v koncernu Deutsche Telekom kljub ustvarjenemu dobičku niso odločili za izplačilo dividend.

Možni razlogi:

- menedžment si je izplačeval visoke plače in druge ugodnosti;
- menedžment si je prizadeval, da bi večji del ostal v podjetju kot nerazdeljeni dobiček, kot finančni vir za moč in razvoj podjetja;
- delničarji začasno niso bili zainteresirani za izplačilo dividend zaradi visokega davka na dividende in zaradi nizkega davka na kapitalski dobiček.

Za kateri koli smiseln razlog 1 točka

A05**VLOGA DRŽAVE V SODOBNEM GOSPODARSTVU***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas: *Ekonomija*, DZS, str. 180–185, M. Glas: *Ekonomija 2*, str. 93–95

- a) Navedite vsaj tri področja delovanja države po liberalnem konceptu države.

Štiri področja so:

- uresničevanje (varstvo) lastninskih pravic,
- varstvo trga in konkurence,
- zagotavljanje reda in zakonitosti v družbi,
- organiziranje zunanje obrambe države.

*1 točka za najmanj dve področji, dve točki za tri področja
Skupaj največ 2 točki*

- b) Navedite štiri tržne slabosti, ki so razlog za večjo vlogo države v reformističnem (keynesijanskem) konceptu vloge države.

Tržne slabosti so:

- problem eksternalij s pozitivnimi ali negativnimi učinki,
- problem javnih dobrin,
- problem monopola (nepopolne konkurence),
- problemi potrebe po redistribuciji dohodka zaradi blaginje in socialnega miru,
- ekološko vprašanje (varstvo okolja pred onesnaževanjem).

*Za vsako od naštetih slabosti 0,5 točke; zaokrožite navzgor
Skupaj največ 2 točki*

- c) Vlada države Nilandije je menila, da je tržna cena mleka previsoka za številne prebivalce z nižjo kupno močjo, zato je predpisala maksimalno ceno, ki je za 20 % nižja od tržne cene.

Pojasnite:

- Kako bodo na takšno predpisano ceno reagirali kupci in kako proizvajalci mleka?

Kupci bodo želeli **kupiti več** mleka, proizvajalci pa bodo **zmanjšali obseg** ponudbe.

Za obe pravilni izjavi ali podobno smiselno razlago 1 točka

- Kakšna posebna tržna situacija se bo razvila na tem trgu in zakaj?

Razvila se bo **črna borza**.

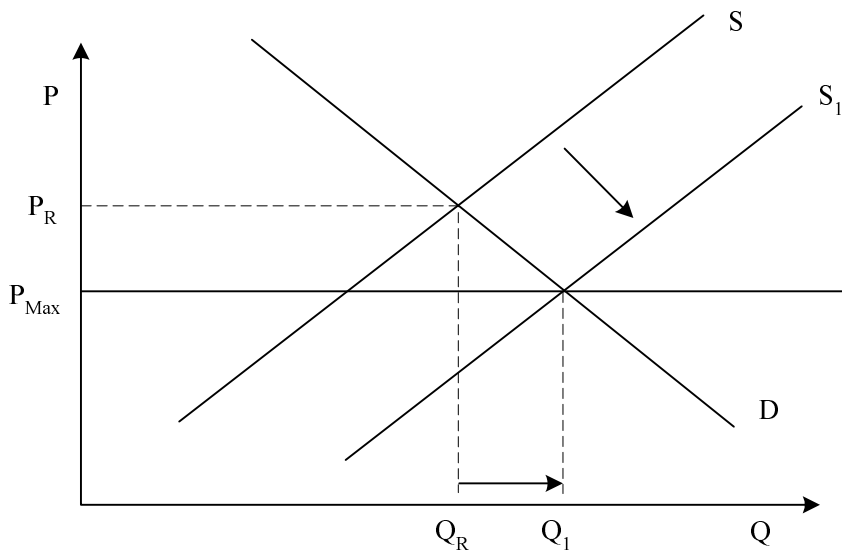
Razlog je v tem, da nekateri potrošniki vsekakor **hočejo priti do mleka**, saj imajo otroke, zato bodo pripravljene **ponuditi višjo ceno** mimo pravega trga.

*(možen je tudi odgovor: preseženo povpraševanje z ustrežno razlago)
Za pravilno oznako tržne situacije in smiselni opis razloga 1 točka*

- S katero koncepcijo vloge države, liberalno ali reformistično, je v skladu takšno ravnanje vlade in zakaj?
Ravnanje izvira iz **reformistične vloge države**, ki s tem skuša posegati v **blaginjo ljudi** in v **redistribucijo** (realnega) **dohodka**, da bi zagotovila določeno porabo mleka nekaterim skupinam (otroci, bolniki, starejši).

Za pravilno oznako koncepcije in smiselno pojasnilo razloga 1 točka

- Pojasnite, ali lahko država z ustreznimi subvencijami proizvajalcem mleka zagotovi, da bo takšna predpisana cena postala tržna ravnotežna cena, in narišite to situacijo tudi v ustreznem diagramu tržnega ravnotežja.

Če država zagotovi ustrezne subvencije proizvajalcem mleka, bodo povečali ponudbo na S_1 , zato bo v presečišču D in S_1 predpisana cena postala ravnotežna cena mleka.

1 točka za ustrezno sliko (cena P_{Max} pod ravnotežjem in nova ponudba S_1 s subvencijo) in 1 točka za smiselno razlago, skupaj največ 2 točki

- d) Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima je država v osemdesetih letih 20. stoletja začela zagotavljati ustrezno gospodarsko rast.

Možni ukrepi države:

- spodbujanje povezave znanja (univerz in inštitutov) in podjetništva,
- spodbujanje tehnološkega razvoja,
- pospeševanje spremembe gospodarske strukture.

Za dva ukrepa 1 točka

A06**DENAR IN DENARNA POLITIKA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 126–132, N. Hrovatin, Ekonomija 4, ZRSZŠ, str. 62–68.

- a) Pojasnite pojem denarja.
Denar je blago, s katerim lahko v vsakem trenutku plačamo, ker ga vsi radi sprejmejo.
ali:
Denar je blago, ki trajno opravlja vlogo splošnega ekvivalenta in menjalnega posrednika.
..... 1 točka
- b) Navedite vsaj tri dobrine, ki so v preteklosti opravljale vlogo denarja.
Noži, školjke, platno, kože, čaj, zlato, srebro.
Za tri navedbe 1 točka
- c) Pojasnite pojem zlate valute (zlatega standarda).
To je denarni sistem, v katerem ima denar podlago v zlatu.
ali:
To je denarni sistem, v katerem mora emisijska banka zamenjati prinesene bankovce za zlato ali prineseno zlato za bankovce..... 1 točka
- d) Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izda centralna banka, in načine kreditiranja, s katerimi centralna banka izdaja denar.
To je primarni denar. 1 točka
Načini kreditiranja: krediti državi, krediti tujini, krediti poslovnim bankam.
Za vsaj dve navedbi..... 1 točka
- e) Dopolnite naslednje trditve o denarni politiki oziroma podčrtajte pravilno besedilo.

Naloga denarne politike je, skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku. O restriktivni denarni politiki govorimo takrat, kadar centralna banka **zmanjšuje** količino denarja v obtoku. Posledica je **zvišanje** / **znižanje** obrestnih mer. O ekspanzivni denarni politiki pa govorimo takrat, ko centralna banka **povečuje** količino denarja v obtoku. Slovenska centralna banka je v obdobju po osamosvojitvi vodila **ekspanzivno** / **restriktivno** denarno politiko. S tem je želela centralna banka predvsem **znižati** stopnjo inflacije.

Pet pravih rešitev 3 točke, štiri pravilne rešitve 2 točki, tri ali dve pravilni rešitvi 1 točka

- f) Najpogostejši primer vplivanja centralne banke na količino denarja v obtoku so njene operacije na odprtem trgu.
- Pojasnite, kaj to pomeni.
Centralna banka kupuje ali prodaja **državne vrednostne papirje**. 1 točka
 - Navedite, kdaj centralna banka z operacijami na odprtem trgu vodi restriktivno denarno politiko.
Centralna banka z operacijami na odprtem trgu vodi restriktivno denarno politiko, kadar **prodaja** državne vrednostne papirje. 1 točka

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo za ocenjevanje:

Kandidat mora izbrati po eno vprašanje iz vsakega sklopa. Odgovarjati mora v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če kandidat ne odgovarja v zaokroženem sestavku, ali pa so njegovi odgovori sicer pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo značaja esejske razprave, lahko izgubi pri posameznem vprašanju do 2 točki.

PRVI SKLOP VPRAŠANJ**B01****POTREBE IN POTROŠNJA**

Opreделите pojem potreb in pojasnite, kako je temeljni ekonomski problem vsake družbe povezan s potrebami prebivalcev. To razmerje tudi ponazorite z ustrezno sliko (4 točke). Pojasnite tri vrste potreb glede na to, na kateri ravni v družbi nastopajo, kakšna je njihova razsežnost in organizacija zadovoljevanja, vsako od teh vrst ponazorite s primerom (3 točke). Opišite vsaj tri značilnosti potreb, ki so pomembne za njihovo smotrno zadovoljevanje (3 točke).

Glede na to, da potrebe zadovoljujemo s potrošnjo, pojasnite pojma reproduktivne in končne potrošnje in navedite vsaj po tri vrste dobrin, ki nastopajo v prvi in drugi obliki potrošnje (2 točki). Pojasnite, po katerem pravilu se mora ravnati potrošnik, če želi z danim dohodkom maksimalno zadovoljiti svoje potrebe (2 točki). Pojasnite, kako mora spremeniti strukturo svoje osebne potrošnje, če se podraži pomembna sestavina potrošnje, na primer hrana (1 točka).

15 točk

B02**PONUDBA**

Trg je kot organizirana menjava blaga ena od pomembnih sestavin tržnega gospodarstva. Na njem se srečujejo ponudniki in povpraševalci, da bi po določeni ceni zamenjali blago za denar oziroma denar za blago.

Pojasnite pojem ponudbe in navedite, zakaj je pri nizki tržni ceni proizvoda ponudba na trgu majhna, in iz katerih virov se pri višji ceni proizvodov obseg ponudbe na trgu povečuje (4 točke). Navedite vsaj tri dejavnike, ki vplivajo na tržno ponudbo, in jih pojasnite na primeru ponudbe jabolk (3 točke). Z diagrami pojasnite, kdaj govorimo o spremembi ponudbe jabolk in kdaj o spremembi obsega ponudbe jabolk (4 točke). Pojasnite pojem elastičnosti ponudbe in navedite, kdaj govorimo o elastični, kdaj o neelastični ponudbi (3 točke). Navedite, v kakšnih primerih je tržna krivulja ponudbe absolutno neelastična (toga) (1 točka).

15 točk

B03**DENAR**

V razvitih tržnih gospodarstvih imajo skoraj vsi gospodarski tokovi med ekonomskimi osebki v nasprotni smeri denarni tok. Denar, kakršnega poznamo danes, je posledica razvoja tržnega gospodarstva.

Pojasnite pojem denarja in opišite njegov zgodovinski nastanek (5 točk). Navedite funkcije, ki jih denar opravlja v sodobnih gospodarstvih, in tisti dve, za kateri menite, da ju slovenski tolar opravlja slabše, opišite in utemeljite, zakaj tako mislite (4 točke).

Pojasnite pojma zlate in papirne valute in opredelite vlogo centralne banke v obeh sistemih (3 točke). Opredelite vlogo poslovnih bank pri izdajanju denarja (1 točka). Pojasnite pojem inflacije in navedite, zakaj v sistemu papirne valute država lahko povzroči inflacijo (2 točki).

15 točk

B01**POTREBE IN POTROŠNJA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas: Ekonomija 1 – Temeljni ekonomski pojmi in procesi, DZS, str. 12–14, 28–32, 67–74, M. Glas: Ekonomija, DZS, str. 121–124

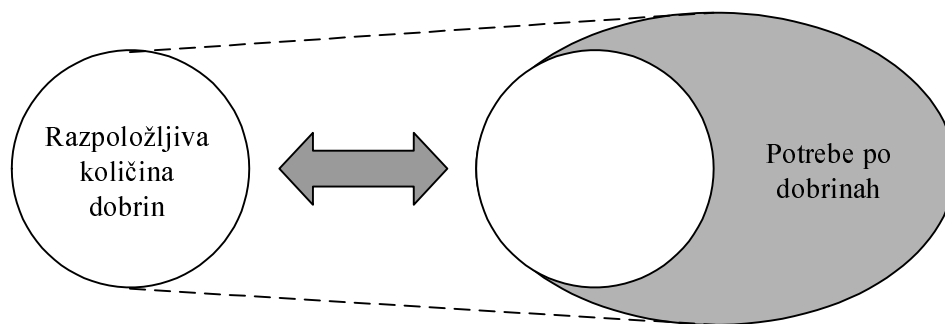
Splošna ocenjevalna shema

Potrebe in temeljni ekonomski problem	4 točke
Značilnosti potreb	6 točk
Potrošnja in zadovoljevanje potreb	5 točk

Odgovor:

Potrebe in temeljni ekonomski problem

Pojem potreb: občutek pomanjkanja nečesa, nezadovoljstvo. 1 točka
 Razmerje: temeljni ekonomski problem je v **relativni redkosti dobrin**, v **razmerju** med razpoložljivo količino dobrin in potrebami po njih. Problem je v tem, da so potrebe (želje) ljudi **praktično neomejene**, zato jih ni mogoče nikdar v celoti zadovoljiti, razen tega se tudi vedno znova obnavljajo. 2 točki

Slika 1 točka
 Skupaj največ 4 točke

Značilnosti potreb

Tri vrste potreb glede na razsežnosti in organizacijo njihovega zadovoljevanja

<i>Vrsta potreb in pojasnilo</i>	<i>Primeri</i>
Osebne, individualne potrebe: izhajajo iz fizične in psihične narave vsakega človeka kot živega bitja, zadovoljuje jih sam, s svojim dohodkom in po svoji izbiri dobrin	Sendvič, jopica, osebni avto
Skupne, kolektivne potrebe: čuti jih večje število, neka lokalna skupnost ljudi, tudi zadovoljujejo se skupno	Ceste, šole, bolnišnice
Splošne potrebe: potrebe, povezane z delovanjem družbene (državne) skupnosti, zagotavljajo jih mir, stabilnost in učinkovitost	Javna varnost, obramba, učinkovita uprava

Za navedbo, opis in vsaj dva primera za vsako skupino po 1 točka; če ni primerov, so pa vsi opisi, 2 točki; zgolj za naštetih tri vrste potreb 1 točka. Skupaj največ 3 točke.

Značilnosti potreb:

- **Praktična neomejenost**, zlasti z razvojem: to pomeni, da jih v dinamičnem smislu nikoli povsem ne zadovoljimo, nenehno se razvijajo, rastejo in nastajajo nove.
- So **pobudniki gospodarske dejavnosti**: potreba narekuje ustrezno dejavnost, proizvodnjo dobrine ali storitve za njeno zadovoljitev. Danes pa že proizvajalci z novimi proizvodi ustvarjajo potrebe.
- **Različnost** z vidika možnosti zadovoljitve: nekatere je mogoče zadovoljiti (vsaj začasno) do zasičenosti, pri drugih praktično ni mogoče doseči tega občutka, nenehno se širijo.
- **Subjektivnost**: ljudje jih čutimo v različni meri, z različno intenzivnostjo, saj imamo različne okuse, želje in navade, zato jih je smiselno zadovoljevati glede na posameznika ali neko skupino, skupnost ljudi.
- **Substitutne ali komplementarne dobrine**: v zadovoljevanju se dobrine lahko (ali tudi morajo) povezovati, zato je smiselno ustrezno omogočiti dostop do takšnih povezanih dobrin za dobro zadovoljitev.
- **Nenehno obnavljanje** nekaterih potreb; to zahteva nenehno zadovoljevanje, s tem pa tudi obnavljanje proizvodnje ustreznih dobrin.

Zgolj za naštete tri značilnosti 1 točka; za dober opis vsake od njih 1 točka, skupaj največ 3 točke.

Skupaj največ 6 točk

Potrošnja in zadovoljevanje potreb:

<i>Vrsta potrošnje</i>	<i>Vsebina</i>	<i>Primeri dobrin</i>
Reproduktivna potrošnja	Poraba proizvodov zaradi proizvodnje novih proizvodov v naslednjem proizvodnem procesu	Usnje za čevlje, električna energija za pogon strojev, orodje za proces dela
Končna potrošnja	Poraba proizvodov za končno zadovoljevanje potreb ljudi	Čevlji, hrana, električna energija za TV

1 točka za opis in vsaj dva primera; skupaj največ 2 točki

Pravilo maksimalne zadovoljitve potreb: potrošnik mora kupiti optimalno strukturo dobrin, za katero je pravilo: zadovoljitev potreb (celotna koristnost) se maksimira s takšno košarico dobrin, pri kateri je mejna koristnost vsake dobrine v enakem razmerju s ceno dobrine; ali: mejna koristnost na porabljeni tolar je enaka za vse dobrine v izbrani košarici.

1 točka za optimalno košarico, 1 točka za smiselno pojasnjeno načelo; skupaj največ 2 točki

Strukturo nakupa mora spremeniti tako, da zmanjša nakup dražjih dobrin in ustrezno poveča nakup drugih dobrin.

1 točka (za podobno smiselno opredelitev)

Skupaj največ 5 točk

B02**PONUDBA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas, Ekonomija 2, ZRSZŠ, str. 60–66.

Splošna ocenjevalna shema

Pojem ponudbe	4 točke
Dejavniki ponudbe	3 točke
Spremembe na trgu	4 točke
Elastičnost ponudbe	3 točke
Toga ponudba	1 točka

Odgovor:

Pojem ponudbe

Ponudba so vse tržne sile, ki prek prodajalcev vplivajo na ravnotežno ceno in količino na trgu.
..... 1 točka

Če je tržna cena proizvoda nizka, ga bodo proizvajali in ponujali le tisti proizvajalci, ki so najbolj učinkoviti in uspejo tudi z nizko ceno pokriti svoje proizvodne stroške, zato je obseg ponudbe na trgu majhen.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Če se cena proizvoda zvišuje, se obseg ponudbe povečuje iz dveh virov:

- na trg se vključijo novi proizvajalci, ki so manj učinkoviti, zato pri nižji ceni niso bili pripravljeni proizvajati, višja cena pa pokriva njihove stroške;

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- dosedanji proizvajalci ponujajo večjo količino proizvodov, saj lahko z višjo ceno pokrijejo tudi višje stroške (na primer nadurnega dela).

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Skupaj največ 4 točke

Dejavniki ponudbeCena dobrine:

Višja cena jabolk bo na trg privabila večje število ponudnikov, vsak od njih bo proizvajal več, saj laže pokrije stroške.

Proizvodni stroški:

Če se bodo stroški proizvodnje povečali (na primer višje mezde obiralcev jabolk, dražje gorivo za traktorje), bodo kmetje skušali pridelek prodati po višji ceni.

Tehnologija:

Če lahko kmetje zaradi boljše tehnologije (na primer obiralniki sadja, boljša gnojila) z enako količino proizvodnih dejavnikov pridelajo več jabolk, jih bodo pripravljeni prodati po nižji ceni.

Cene drugih proizvodov:

Če se občutno zvišajo cene hrušk, ki postanejo s tem donosnejši pridelek, bodo kmetje zmanjšali površine, na katerih gojijo jabolka, in povečevali nasade hrušk; – ponudba jabolk se bo zmanjšala.

Pričakovanja v prihodnosti:

Če kmetje pričakujejo, da bo EU postopno odpravila carine za uvoz jabolk na evropski trg, bodo zmanjšali ponudbo jabolk in se preusmerili na druge kulture.

Število ponudnikov:

Če se več kmetov odloči za pridelavo jabolk, se bo ponudba jabolk na trgu povečala.

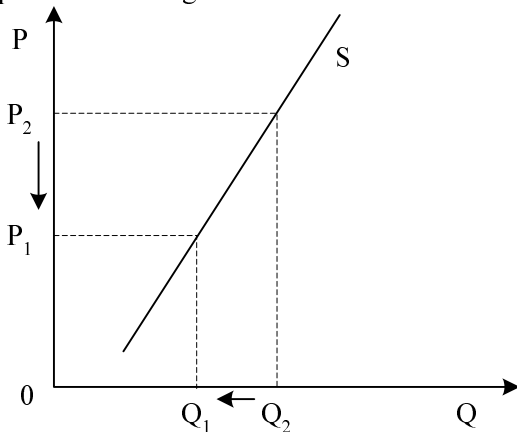
Vremenske razmere:

Zmrzal v času cvetenja jablan, toča, suša in druge vremenske nevšečnosti lahko občutno zmanjšajo ponudbo jabolk.

Za vsak smiselno pojasnjen dejavnik 1 točka; če kandidat dejavnike le navaja, dobi za 3 navedene dejavnike 1 točko.

Skupaj največ 3 točke

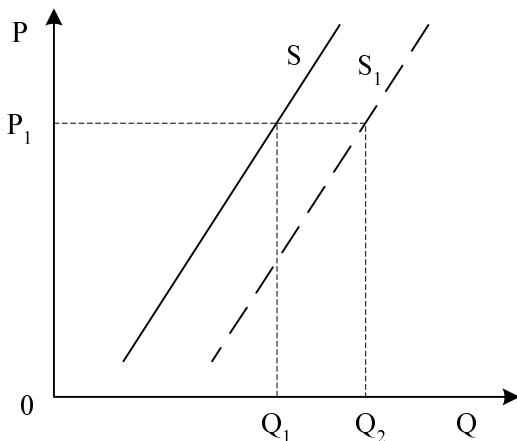
Spremembe na trgu:

Slika1 točka

O spremenjenem obsegu ponudbe govorimo takrat, ko sprememba cene spremeni količino, ki jo prodajalci ponujajo.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Slika1 točka

Sprememba ponudbe

Zaradi spremenjenih dejavnikov ponudbe (stroški, tehnologija) se je spremenila pripravljenost ponudnikov za prodajo. Premaknila se je krivulja ponudbe.

Če kandidat obe spremembi prikaže na enem grafu, za pravilni prikaz dobi 2 točki
Skupaj največ 4 točke

Elastičnost ponudbe

Elastičnost ponudbe izraža intenzivnost povečanja (zmanjšanja) ponujene količine nekega proizvoda, ki je posledica zvišanja (znižanja) njegove cene, ob nespremenjenih drugih okoliščinah.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

O neelastični ponudbi govorimo, če se kljub znatni spremembi cene obseg ponudbe le malo poveča.

ali:

O neelastični ponudbi govorimo, ko je koeficient cenovne elastičnosti ponudbe manjši od 1.

..... 1 točka

O elastični ponudbi govorimo, če že pri manjšem zvišanju cene proizvoda podjetja močno povečajo obseg ponudbe.

ali:

O elastični ponudbi govorimo, ko je koeficient cenovne elastičnosti ponudbe večji od 1.

..... 1 točka

Skupaj največ 3 točke

Toga ponudba

Ponudba je popolnoma toga, če imamo na voljo le določeno količino nekega blaga; proizvajalci ne morejo povečati ponudbe ne glede na raven cen (na primer umetniške slike). 1 točka

B03**DENAR***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 126–136,
N. Hrovatin, Ekonomija 4, ZRSZŠ, str. 65–66

Splošna ocenjevalna shema

Nastanek denarja	5 točk
Funkcije denarja	4 točke
Zlata in papirna valuta	3 točke
Poslovne banke	1 točka
Inflacija	2 točki

Odgovor:

Denar je blago, ki je izgubilo svojo prvotno uporabno vrednost in v gospodarstvu trajno opravlja vlogo splošnega ekvivalenta in menjalnega posrednika.

ali:

Denar je blago, s katerim lahko v vsakem trenutku plačamo, ker ga vsi radi sprejmejo.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Nastanek denarja:

- Dokler so ljudje živeli v rodovnih skupnostih, so v glavnem proizvajali vse, kar so potrebovali za življenje; presežke so menjali le redko (naturalno gospodarstvo). Menjava je potekala kot **naturalna menjava: dobrina za dobrino**.
- Ko se je produktivnost dela povečevala, je postala takšna menjava med rodovi zapletena, ker so začeli v menjavi nastopati številni proizvodi: nastala je **verižna menjava**.
- Da bi menjavo poenostavila, so različna ljudstva začela uporabljati različno blago, ki je opravljal funkcijo **splošnega ekvivalenta in splošnega merila vrednosti** (školjke, platno, kože, čaj, noži ...).
- Ko so funkcijo splošnega ekvivalenta začele opravljati **plemenite kovine (zlato in srebro)**, so izgubile svojo uporabno vrednost in so jih uporabljali samo še kot menjalnega posrednika. Govorimo o **nastanku denarja**.

Za smiselno pojasnilo vsake od štirih alinej 1 točka

Skupaj največ 5 točk

Funkcije denarja

Funkcije denarja: splošno merilo vrednosti, menjalni posrednik, hranilec vrednosti, plačilno sredstvo, svetovni denar.

Za vsaj štiri navedene funkcije 2 točki, za tri 1 točka

Funkcija denarja	Pojasnilo funkcije	Slovenski tolar
merilo vrednosti	Vrednost vsakega blaga, ki nastopi na trgu, se izrazi v denarju	Ceno nekaterih dobrin (avtomobilov, stanovanj) posamezniki izražajo v evrih
Menjalni posrednik	Denar se uporablja za plačilo kupljenih dobrin in storitev	Pri nekaterih dobrinah, zlasti stanovanjih in avtomobilih, je del plačila v evrih
Hranilec vrednosti	Denar omogoča varčevanje	Velik delež slovenskih državljanov varčuje v evrih
Svetovni denar	Denar omogoča plačevanje po vsem svetu	Slovenski tolar tega ne omogoča. Moramo ga zamenjati v druge valute

Za pojasnilo funkcije 0,5 točke, za smiselno pojasnilo o tolarju 0,5 točke; skupaj največ 2 točki; zaokrožamo navzgor.

Skupaj največ 4 točke

Zlata in papirna valuta

Zlata valuta je denarni sistem, v katerem ima denar podlago v zlatu.

ali:

Zlata valuta je denarni sistem, v katerem mora emisijska banka zamenjati prinesene bankovce za zlato ali prineseno zlato za bankovce.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

O sistemu papirne valute govorimo danes, ko denarni sistem ni več vezan na zlato.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

V sistemu zlote valute je količina denarja v obtoku odvisna od količine zlata, ki je bilo prineseno v banko, v sistemu papirne valute pa ima emisijska banka odločilen vpliv na količino denarja v obtoku.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Skupaj največ 3 točke

Poslovne banke

Poslovne banke izdajajo knjižni denar. 1 točka

Če kandidat pojasni še multiplikacijo denarja, ki poteka v poslovnih bankah, lahko dobi do 2 točki, ki ju je kje drugje izgubil.

Inflacija

Inflacija je zvišanje splošne ravni cen. 1 točka

Država lahko s posojili centralne banke skuša financirati del svoje porabe, ne da bi kredite vrnila v realnem obsegu. To lahko povzroči inflacijo.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Skupaj največ 2 točki

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ**B04****BRUTO DOMAČI PROIZVOD IN GOSPODARSKA RAST**

Bruto domači proizvod (BDP) je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih neka država proizvede v enem letu.

Navedite in pojasnite metode, s katerimi lahko merimo BDP (3 točke). Poznavanje strukture BDP po dejavnostih je pomembno, ker nam pokaže, v kateri fazi razvoja je gospodarstvo. Pojasnite, kakšna je struktura BDP Slovenije po dejavnostih, in navedite deleže posameznih dejavnosti (3 točke).

Pojasnite, kako merimo gospodarsko rast, navedite tudi obrazec in smiselno pojasnite, na kaj moramo pri merjenju paziti (3 točke). Pojasnite, kakšno je bilo gibanje gospodarske rasti v Sloveniji od osamosvojitve do danes (2 točki). Pojasnite, kako siva ekonomija vpliva na statistično zajetje BDP, in navedite pojavne oblike sive ekonomije v Sloveniji (4 točke).

15 točk

B05**PREBIVALSTVO, ZAPOSLENOST IN ČLOVEŠKI KAPITAL**

Prebivalstvo je najpomembnejši dejavnik velikosti in strukture potencialnega bruto domačega proizvoda (BDP).

Navedite in pojasnite dejavnike, ki vplivajo na spreminjanje števila prebivalstva neke države (3 točke). Velikost BDP neke države je odvisna predvsem od družbenoekonomskih značilnosti prebivalstva. Navedite in pojasnite, kako delimo prebivalstvo po naravi aktivnosti (3 točke). Zelo pomembno je tudi, koliko prebivalcev ima delo in koliko je nezaposlenih. Pojasnite, katere prebivalce štejemo med zaposlene in katere med nezaposlene. Zapišite obrazec za izračun stopnje nezaposlenosti (3 točke). Pojasnite, zakaj je doseganje čim večje stopnje zaposlenosti eden od temeljnih gospodarskih ciljev vsake države (2 točki).

Za Slovenijo v nekdanji Jugoslaviji je bila značilna tako rekoč polna zaposlenost. Navedite vsaj en vzrok za povečanje nezaposlenosti po osamosvojitvi Slovenije. Navedite stopnjo nezaposlenosti v Sloveniji in pojasnite strukturo nezaposlenih v Sloveniji (4 točke).

15 točk

B06**FISKALNA POLITIKA IN REVŠČINA**

Del ekonomske politike je fiskalna politika, za katero uporabljamo tudi izraz davčna politika. Instrumenti fiskalne politike so davki, drugi javnofinančni prihodki in javnofinančni odhodki. Opredelite pojem fiskalne politike in pojasnite njene funkcije (6 točk). Navedite vsaj tri skupine javnofinančnih prihodkov in tri skupine javnofinančnih odhodkov. Navedite tisto skupino prihodkov, ki pomeni največji delež prihodkov (3 točke). Med javnofinančne odhodke med drugim štejemo tudi transferje. Opredelite pojem transferja in pojasnite, kaj se dogaja s transferji pri ekspanzivni fiskalni politiki. Pojasnite, kako s transferji država omejuje revščino v Sloveniji. Navedite, kakšna je stopnja revščine v Sloveniji v primerjavi s povprečjem Evropske unije (6 točk).

15 točk

B04**BRUTO DOMAČI PROIZVOD IN GOSPODARSKA RAST***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: N. Hrovatin: Ekonomija 4, Razvojne poti slovenskega gospodarstva,
Zavod RS za šolstvo, 2004, str. 8–43

Splošna ocenjevalna shema

Metode merjenja BDP	3 točke
Struktura BDP Slovenije po dejavnostih	3 točke
Gospodarska rast	3 točke
Gibanje gospodarske rasti v Sloveniji	2 točki
Siva ekonomija	4 točke

Odgovor:

Metode merjenja BDP so:

- metoda dodane vrednosti: BDP izračunamo tako, da od prihodka vseh proizvajalcev dobrin in storitev odštejemo stroške (ali: odštejemo vmesno proizvodnjo ali vmesno porabo),
- metoda dohodkov: BDP izračunamo tako, da seštejemo vse dohodke od dela in kapitala in neto posredne davke,
- metoda izdatkov: BDP izračunamo tako, da seštejemo potrošne izdatke (osebno potrošnjo), investicije, državne izdatke in neto izvoz (ali: prištejemo izvoz in odštejemo uvoz).

*Za vsako opisano metodo 1 točka; če kandidat metode samo našteje, dobi za vse tri 1 točko
Skupaj največ 3 točke*

Struktura BDP Slovenije po dejavnostih:

- kmetijstvo ustvarja 3,6 % (ali: manj kakor 5 %),
- nekmetijske dejavnosti (industrija) ustvarjajo 37,5 % (ali: 35–40 %),
- storitve ustvarjajo 58,9 % (ali: 55–60 %)

Za vsako pravilno navedbo dejavnosti in deleža 1 točka; če kandidat dejavnosti samo navede, 1 točka.

Skupaj največ 3 točke

Gospodarska rast

Gospodarsko rast merimo s stopnjo rasti BDP.

Pravilna navedba 1 točka

Gospodarsko rast merimo:

$$\text{Stopnja rasti BDP} = \frac{BDP_t - BDP_{t-1}}{BDP_{t-1}} \cdot 100$$

Pravilna navedba obrazca 1 točka

Ko izračunavamo gospodarsko rast, moramo nominalne podatke za vsako leto popraviti z inflacijo (deflacionirati).

*Pravilno pojasnilo 1 točka
Skupaj največ 3 točke*

Gibanje gospodarske rasti

Gospodarska rast je bila:

- v prvih letih po osamosvojitvi negativna,
- temu je sledilo obdobje sorazmerno visoke gospodarske rasti,
- v zadnjem obdobju se je gospodarska rast ustalila.

*Za vsako pravilno ugotovitev 1 točka
Skupaj največ 2 točki*

Siva ekonomija in Slovenija

Ustvarjeni BDP je praviloma večji od statistično prikazanega, saj ta ne zajema sive ekonomija.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Pojavne oblike sive ekonomije v Sloveniji so:

- delo, opravljeno na črno (popoldanska neprijavljena obrt, popoldansko vrtičkarstvo in kmetovanje, čiščenje stanovanj, varstvo otrok ...),
- delo, ki ga ljudje opravijo zase (na primer gospodinjsko delo, hišna popravila, hobiji ipd.),
- prepovedane (ilegalne) dejavnosti: trgovina z orožjem, prostitucija, trgovina z mamili ipd.

Za vsako navedeno pojavno obliko z vsaj enim primerom 1 točka; če kandidat primerov ne navaja, dobi za vse tri pravilno navedene oblike sive ekonomije 2 točki, za dve navedeni 1 točko.

Skupaj največ 4 točke

B05

PREBIVALSTVO, ZAPOSLENOST IN ČLOVEŠKI KAPITAL

Navodila za ocenjevanje

Literatura: N. Hrovatin: Ekonomija 4, Razvojne poti slovenskega gospodarstva, Zavod RS za šolstvo, 2004, str. 20–43

Splošna ocenjevalna shema

Dejavniki gibanja števila prebivalstva	3 točke
Prebivalstvo po naravi aktivnosti	3 točke
Zaposlenost in nezaposlenost	3 točke
Pomen zaposlenosti	2 točki
Stopnja nezaposlenosti in struktura nezaposlenih	4 točke

Odgovor:

Dejavniki gibanja prebivalstva so:

- rodnost (nataliteta): stopnja rodnosti (natalitete) je število novorojenih na tisoč prebivalcev;
- smrtnost (mortaliteta): stopnja smrtnosti je število umrlih na tisoč prebivalcev;
- selitve (migracije): upoštevamo priselitve (imigracije) in odselitve (emigracije).

Za vsak naveden in opisan dejavnik 1 točka; če kandidat dejavnike samo našteje, dobi za vse tri našteje 1 točko.

Skupaj največ 3 točke

Po naravi aktivnosti delimo prebivalstvo na:

- aktivno prebivalstvo: so vse osebe, starejše od 15 let, ki opravljajo poklic in za svoje delo prejemajo dohodke v denarju in naravi, in osebe, ki ne opravljajo poklica (nezaposleni, osebe na služenju vojaškega roka, v priporu in zaporu) (ali: vsebuje dve kategoriji: tiste, ki delajo (zaposlene), in nezaposlene);
- osebe z lastnimi dohodki: to so neaktivne osebe, ki so ekonomsko samostojne, ker prejemajo dohodke (ali: upokojenci, delovni invalidi, štipendisti, prejemniki socialne podpore in rente);
- vzdrževano prebivalstvo: to so osebe, ki nimajo lastnih sredstev za preživljanje in jih zato vzdržujejo starši, sorodniki ali drugi.

Za vsak naveden in opisan dejavnik 1 točka; če kandidat dejavnike samo našteje, dobi za vse tri našteje 1 točko.

Skupaj največ 3 točke

Zaposleni in nezaposleni

Med zaposlene prebivalce štejemo tiste, ki opravljajo kakršnokoli plačano delo ne glede na to, ali trenutno delajo ali pa so na dopustu, na bolniškem dopustu ali začasno ne delajo (ali: tiste, ki so zaposleni za določen ali nedoločen čas in so registrirani na Zavodu za zaposlovanje kot zaposleni).

Za smiselno opredelitev 1 točka

Med **nezaposlene** štejemo tiste, ki nimajo zaposlitve, vendar aktivno iščejo zaposlitev.

Za smiselno opredelitev 1 točka

Stopnjo nezaposlenosti merimo:

$$\frac{\text{NEZAPOSLENI}}{\text{AKTIVNO PREBIVALSTVO}} \cdot 100 \quad \text{ali} \quad \frac{\text{NEZAPOSLENI}}{\text{ZAPOSLENI} + \text{NEZAPOSLENI}} \cdot 100$$

Za pravilno zapisani obrazec 1 točka

Skupaj največ 3 točke

Pomen zaposlenosti

Zaposleni prebivalci ustvarjajo BDP države. Če so prebivalci nezaposleni, so tiste ure, ko bi lahko delali, vendar ne delajo, ker niso zaposleni, za vedno izgubljene. S tem država izgublja del potencialnega BDP. Dejanski BDP je nižji, kakor bi lahko bil, zaradi izgubljenih delovnih ur.

Za podčrtano ugotovitev 1 točka, za smiselno pojasnilo še 1 točka

Skupaj največ 2 točki

Nezaposlenost se je po osamosvojitvi povečala zaradi:

- izgube jugoslovanskega trga,
- racionalizacije poslovanja v podjetjih.

Za en pravilno navedeni vzrok 1 točka

Stopnja nezaposlenosti v Sloveniji je 11–12 % (po ILO 6–7 %).

Za pravilno navedbo 1 točka

Struktura zaposlenih:

- med nezaposlenimi je v Sloveniji več moških kakor žensk (lahko se doda: izjema je obdobje 1999–2001),
- nezaposlenost je močno prizadela mlade do 26. leta in starejše od 40 let,
- velik delež nezaposlenih je brez strokovne izobrazbe (ali: značilna je strukturna nezaposlenost),
- problem je dolgotrajna nezaposlenost,
- število nezaposlenih se je v zadnjih dveh letih zmanjšalo (lahko se doda: število prejemnikov denarne pomoči se zmanjšuje, udeležence javnih del uvrščamo med zaposlene, zaostri so se pogoji za pridobitev nadomestila za brezposelne).

Za katerokoli pravilno ugotovitev 1 točka; skupaj največ 2 točki

Skupaj največ 4 točke

B06

FISKALNA POLITIKA IN REVŠČINA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, 2004, str. 51–61

Splošna ocenjevalna shema

Fiskalna politika in njene funkcije	6 točk
Javnofinačni prihodki in odhodki	3 točke
Transferji in revščina	6 točk

Odgovor:

Fiskalna politika je sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke. 1 točka

Funkcije fiskalne politike

Alokacijska funkcija:

- država financira javne dobrine in druge storitve, ki jih ni mogoče zagotoviti tržno;
- država organizira proizvodnjo nedonosnih proizvodov in storitev (železarstvo, jeklarstvo ...);
- država skrbi za proizvodnjo javnih dobrin (obramba države, graditev in vzdrževanje cest ...);
- država organizira gospodarske javne službe (podjetja, ki opravljajo infrastrukturne dejavnosti na državni in lokalni ravni).

Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki

Prerazdelitvena funkcija:

- skrb za enakomernejšo porazdelitev dohodka in bogastva,
- s progresivno obdavčitvijo dohodkov in s transferji država pomaga socialno šibkejšim prebivalcem.

Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki

Stabilizacijska in razvojna funkcija:

- država sprejema ukrepe za pospešitev gospodarske rasti in/ali umiritev inflacije.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Skupaj največ 6 točk

Med javnofinančne prihodke prištevamo:

- davčne prihodke,
- nedavčne prihodke,
- kapitalske prihodke,
- prejete donacije,
- transferne prihodke.

Za vsaj tri skupine prihodkov dobi kandidat 1 točko. Kandidat dobi prav tako 1 točko, če namesto posameznih skupin navede postavke, ki jih skupine zajemajo (glej: literatura str. 52).

Med javnofinančne odhodke prištevamo:

- tekoči odhodki
- tekoči transferji
- investicijski odhodki
- investicijski transferji

Za vsaj tri skupine odhodkov dobi kandidat 1 točko. Kandidat dobi prav tako 1 točko, če namesto posameznih skupin navaja postavke, ki jih skupine zajemajo (glej N. Hrovatin, Ekonomija 4, 2004, str. 55).

Največji delež prihodkov zajemajo tekoči prihodki (ali: davčni prihodki) 1 točka

Skupaj največ 3 točke

Transfer je tisti prejemek, ki od prejemnika transferja ne zahteva, da opravi kako storitev ali delo (ali: v zameno prejemniku transferja ni treba nič narediti), mora pa izpolnjevati določene pogoje za pridobitev transferja.

Vsaka podčrtana značilnost 1 točka, skupaj največ 2 točki

Pri ekspanzivni fiskalni politiki država povečuje transferje.....1 točka

S transferji, kakor so: nadomestila za nezaposlenost, za vojaške invalide, za bolniške dopuste, za materinski dopust, socialne pomoči, otroški dodatki ipd., država zmanjšuje razlike med dohodki in tako omejuje revščino.

Za smiselno pojasnilo do 2 točki

Stopnja revščine v Sloveniji je manjša od povprečne stopnje v Evropski uniji. 1 točka

Skupaj največ 6 točk